

فصلنامه دانش انتظامی سمنان ، دوره دوازدهم ، شماره چهل و چهارم ، تابستان ۱۴۰۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۴/۱۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۲۰

صفحات: ۱۳۲ - ۹۶

آثار منفی قانون کاهش مجازات حبس تعزیری بر تکرار جرائم

نویسندگان :

محمد میرزایی^۱ ، محمدحسین امین^{۲*}

چکیده

زمینه و هدف: تخفیف مجازات از ابزارهای موثر سیاست جنایی در فردی کردن مجازات و تحقق اهداف اصلاحی و درمانی کیفر محسوب شده و پرهیز از افراط و تفریط در این خصوص حائز اهمیت است. علیرغم فوائد قانون حبس تعزیری ۱۳۹۹ در بی اثر ساختن نقش تربیتی زندان و هزینه های آن، از نواقصی که بسترساز افزایش جرائم، تضییع حقوق مردم، سلب آسایش عمومی و جری شدن مجرمین میباشد نباید به سادگی عبور کرد؛ تنصیف مجازات حبس برخی جرائم رایج، ممنوعیت صدور حکم به بیش از حداقل قانونی، توسعه قلمرو تعلیق مجازات، افزایش جرائم قابل گذشت و اعمال مقررات تخفیف در فرض تعدد و تکرار از جمله این آثار منفی است.

روش: پژوهش حاضر از منظر هدف کاربردی و از لحاظ روش؛ کیفی اکتشافی است که با تحلیل مضمون انجام شده و جامعه آماری شامل قضات، وکلا، اساتید و خبرگان انتظامی بدنبال احصاء آثار منفی قانون و ارائه راهکار جهت مقابله با تکرار جرم بوده است. حجم نمونه با توجه به ضرب اشباع نظری به تعداد ۱۱ نفر رسید و داده ها نیز با مصاحبه های نیمه ساختار یافته گردآوری و از طریق کدگذاری مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: مهمترین آثار منفی این قانون؛ آزادی زندانیان، تجری مجرمین، گسترش انتقام های شخصی و افزایش پرونده های دادگاه کیفری دو میباشد.

نتایج: راهکارهای پیشگیری از تکرار جرائم عبارتند از اصلاح قانون و سیاست جنایی، فرهنگ سازی، اصلاح فرآیند تحقیق و تنظیم گزارشات، تحقق پلیس علمی، آموزش ضابطین و برخورد با تخلفات ایشان، تخصصی تر شدن و تقویت نیروی انسانی پلیس.

واژگان کلیدی: حبس تعزیری، پیشگیری، تخفیف مجازات، تکرار جرم، ضابطین

۱: استادیار پایه ۱۵ دانشگاه علوم انتظامی امین md92.mirzaei@gmail.com

۲: دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه سمنان m.h.amin@semnan.ac.ir

مقدمه

کارکرد اولیه حقوق کیفری کمک به حفظ نظم، امنیت، آسایش عمومی، مقابله با مجرمین و کاهش جرائم در جامعه است. وقوع یک جرم کوچک، امنیت جامعه را خدشه دار نموده و آسایش شهروندان را تحت تاثیر قرار میدهد. همین موضوع فلسفه تدوین قوانین کیفری در نظام های حقوقی بوده است تا هدف " آسایش و امنیت عمومی " را برای شهروندان تضمین کنند. تحقق این هدف همواره مدنظر قانونگذاران ایران بوده است و در سنوات اخیر نیز علیرغم تغییر رویکرد به اصلاح و بازپروری، مصلحت اندیشی هایی نیز در جهت کاستن از جمعیت کیفری زندانها با پیش بینی مجازات های جایگزین حبس بعمل آمد؛ زندانی که بهترین دانشگاه در تربیت مجرمین حرفه ای تلقی شده، اثرات نامطلوبی بر خانواده بزهکار و جامعه گذاشته و هزینه های گزافی نیز هر ساله در بودجه دولت جهت نگهداری و رسیدگی به امورات زندانیان به خود اختصاص میدهد. این تحول با تصویب قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۹۲ آغاز و در آخرین ایستگاه خود به قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در سال ۱۳۹۹ رسیده است؛ قانونی که ضمن وارد بودن انتقادات فراوان به آن، به روشنی نمایانگر سیاست کیفری حکومت در حبس زدایی و کاستن از جمعیت زندان ها بوده است؛ سیاستی که میتواند بستر ارتکاب جرائمی نظیر سرقت و کلاهبرداری را در جامعه افزایش و عملکرد پلیس در مقابله با مجرمین سوء استفاده گر که بارقه ای از پشیمانی و اصلاح در ایشان به چشم نمیخورد را نیز تحت تاثیر قرار دهد؛ کسانی که تجاوز به حقوق مردم را تفریحی برای خود دانسته و با فرار از حبس، آزادانه به رفتارهای تجاوزگرایانه خود ادامه میدهند. افزایش جرائم در جامعه، تضییع حقوق مردم، سلب آسایش عمومی، جری شدن مجرمین، کمزنگ کردن جنبه عمومی جرائم، افزایش جرائم قابل گذشت و تنصیف مجازات حبس تعدادی از جرائم رایج در جامعه از دیگر پیامدهای سیاست کیفری غلط و به روشنی نمایانگر توجه افراطی به نقش زیانپذیر در برخورد با مجرمین، کاهش جمعیت زندان ها به قیمت زیر پا گذاشتن امنیت و آسایش عمومی و مهم تر از آن ناکارآمد جلوه دادن نظام قضایی و ضابطین در برخورد با مجرمین میباشد. تخفیف مجازات از ابزارهای موثر سیاست جنایی در اجرای اصل فردی کردن مجازات، اثر بخشی بیشتر و دست یابی به اهداف اصلاحی و درمانی کیفر محسوب میشود

اما پرهیز از هرگونه افراط و تفریطی در این خصوص حائز اهمیت است. گسترش رویکردهای تخفیفی در این قانون نسبت به قوانین سابق، کاهش مدت حبس های تعزیری و تخفیف در مجازات تعدد و تکرار جرم نوعی دلسوزی مفرط در حق مجرمین بوده به نحوی که آنان بتوانند با ارتکاب هر جرمی به هر کیفیتی نهایتا با رحم و عطوفت نظام قضایی مواجه و با حکم به حداقل مجازات و یا با رضایت شاکی خصوصی و در نتیجه فرار از کیفر؛ خاطراتی خوش از ارتکاب جرم در اذهان خویش تداعی نمایند. عدم برخورد قاطع و بازدارنده نیز بی شک در تقویت انگیزه ایشان برای ارتکاب مجدد جرائم موثر خواهد بود. ما در این تحقیق به دنبال احصاء آثار منفی تصویب قانون کاهش مجازات حبس تعزیری بر پدیده تکرار جرائم و ارائه راهکارهای عملی در جهت برخورد موثرتر و قاطع تر با مجرمین بخصوص تکرارکنندگان جرائم میباشیم. طبیعتا نقش قضات کیفری بعنوان اصلی ترین ارکان دخیل در فرآیند رسیدگی به جرائم در دادگستری ها، مرتبط ترین افراد به ضابطین بخصوص پلیس، مطلع ترین در ارتباط با شگرد های متنوع مجرمین در فرار از قانون در پیشگیری از تکرار رفتارهای مجرمانه بسیار پر رنگ و حائز اهمیت بوده و افرادی نظیر اساتید دانشگاه از بعد نظری، وکلا از بعد عملی و کارکنان ناجا نیز از بعد ضابطین به بررسی و ارائه نظرات خود پیرامون آثار منفی این قانون و ارائه راهکارهای عملی جهت پیشگیری و برخورد با پدیده تکرار جرم مبادرت خواهند نمود که بی شک دستاورد های بسیاری از رهگذر تجارب ایشان نصیب گروه های بهره بردار گردیده و در برخورد پلیس با پدیده تکرار جرم نیز موثر خواهد افتاد.

مهم ترین سوالی که در این تحقیق دنبال پاسخ به آن بوده ایم عبارت است از:

* تصویب قانون کاهش مجازات حبس تعزیری چه تاثیراتی بر عملکرد پلیس در مواجهه با جرائم و کاهش آنها داشته است؟

متن سوال مصاحبه نیز از قرار ذیل است:

الف. قانون کاهش مجازات حبس تعزیری ۱۳۹۹ با هدف ضرورت بازنگری در مجازات ها، تقلیل جمعیت زندانیان و صرفه جویی در هزینه های عمومی مربوط به اداره زندانیان، همچنین عدم وجود ملاک قضایی و منطق حقوقی در تعیین مجازات حبس تعزیری برای جرایم مختلف، عدم انطباق مجازات حبس با احکام شرعی و فقدان سابقه در حکومت اسلامی عصر پیامبر به تصویب رسید. از جمله آثار تصویب قانون کاهش مجازات حبس

تعزیری؛ آزادی زندانیان و کاهش جمعیت کیفری زندان، تجری مجرمین در ارتکاب مجدد جرائم، افزایش حجم ورودی پرونده ها به دادگاه کیفری ۲ و در مواردی گسترش انتقام ها و خصومت های شخصی ملاحظه شده است. علیرغم تاکیدات فراوان مقامات قوه قضائیه همچنین قانون جدید مبنی بر صدور حکم به حداقل حبس و پیش بینی اختیار اعمال تخفیفات فراوان ... بنظر شما:

با توجه به آثار فوق الذکر، با ارائه چه راهکارهایی میتوان از تکرار و افزایش آمار جرائم جلوگیری نموده و به پلیس در برخورد قاطع تر با مجرمین کمک نمود؟

پیشینه پژوهش

۱. احمدزاده، رسول؛ تام، مجتبی، ۱۴۰۰، ملاحظاتی درباره قانون کاهش مجازات حبس تعزیری با دیباچه غلامحسین الهام، چاپ چهارم، تهران، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه:

نویسندگان که خود از قضات دادگستری میباشند در این اثر ارزشمند به شرح تک تک مواد قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، آراء وحدت رویه و نظرات مشورتی مرتبط با آنها پرداخته و به خلاها و نواقص عملی این قانون در دادگاه و دادرسی نیز اشاره داشته اند که از آن اثری جامع، کامل و بی بدیل ساخته است اما به موضوع بازتاب های آثار منفی این قانون بر تکرار جرائم بصورت تخصصی نپرداخته اند.

۲. رسولی زکریا، علی، ۱۳۹۹، شرح قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (تفسیری، انتقادی)، چاپ اول، تهران، دادستان با همکاری کتاب آوا:

نویسنده در این اثر گرانمایه به تاریخچه طرح کاهش حبس تعزیری اشاره نموده و پس از آن به شرح و بسط مواد قانون تصویب شده با رویکردی انتقادی پرداخته است ولی به موضوع آثار منفی این قانون بر تکرار جرائم بصورت تفصیلی اشاره نداشته اند.

۳. مصدق، محمد، ۱۴۰۰، شرح قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، چاپ سوم، تهران، جنگل:

نویسنده در این اثر بر خلاف دو اثر فوق الذکر به شرح موضوعی قانون کاهش حبس تعزیری پرداخته و از عناوین چالش برانگیزی نظیر کاهش یا تبدیل مجازات، توسعه قلمرو

مجازات های تکمیلی، توسعه و تسهیل ارفاق های قانونی و تعدد و تکرار جرم سخن به میان آورده است که وجه تمایز آن با دیگر آثار این حوزه است اما ایشان نیز به موضوع آثار منفی این قانون بر تکرار جرائم اشاره ای نداشته اند.

۴. روستائی، مهرانگیز؛ رحمانیان، حامد، ۱۴۰۰، «مدنی سازی حقوق کیفری در پرتو قانون کاهش مجازات حبس تعزیری»، نشریه حقوقی دادگستری، شماره ۱۱۳، صص ۱۶۱-۱۸۴:

نویسنده پس از انجام مقایسه ای میان حقوق مدنی و کیفری و اشاره به نزدیک سازی بیش از پیش این دو شاخه از حقوق به یکدیگر در سنوات اخیر؛ معتقد است که تصویب قانون جدید از جنبه هایی حقوق مدنی ماهوی و شکلی را به حیطة حقوق کیفری وارد نموده است؛ نقشی شبیه خواهان مدنی به شاکی کیفری دادن و اختیارات نماینده جامعه (دادستان) را در حفظ نظم عمومی به چالش کشیدن، قابل گذشت اعلام نمودن جرائم خاص، تعیین نصاب مالی معین برای جرائمی نظیر تخریب، سرقت و کلاهبرداری از دیدگاه نویسنده نمونه هایی از نزدیک سازی مرزهای حقوق کیفری به حقوق مدنی است. این مقاله بیشتر به بررسی چالش های ناشی از تصویب این قانون و تاثیر آن بر فرآیند دادرسی پرداخته و با ارائه نظرات دکترین جهت پیشبرد فرآیند کیفری، ابهام داشتن قانون جدید را بیش از پیش به تصویر کشیده است. در نهایت نیز نویسنده با این نتیجه که پذیرش هر کدام از نظرات در فرآیند کیفری دارای توالی فاسدی بر حقوق جامعه، متهم و بزه دیده می باشد به ارائه پیشنهاداتی جهت اصلاح قانون مذکور پرداخته تا ضمن تحقق هدف قانونگذار در حبس زدایی و کاهش جمعیت زندان، از مدنی سازی حقوق کیفری نیز تا حد امکان جلوگیری بعمل آمده و حقوق کیفری به مانند سابق به حیات خود ادامه دهد. علیرغم نکات مثبت فراوان و واقع بینی ارزشمند نویسنده در تدوین این مقاله اما از بعد آثار منفی قانون جدید در تکرار جرائم به موضوع نپرداخته است که وجه تمایز آن با تحقیق پیش رو خواهد بود.

۵. افشین پور، مصطفی؛ نقوی، مهدی، ۱۴۰۰، «سیاست کیفری ناهمگون قانون مجازات اسلامی در تعدیل کیفر»، نشریه مطالعات حقوق معاصر، شماره ۲۳، صص ۱-۲۸:

نگارنده در این مقاله با انتخابی عنوانی جالب و با روشی تحلیلی به انتقاد از مواضع ناهمگون قانونگذار در حبس زدایی و کیفرگرایی پرداخته و معتقد است که اگر قرار است با

توسعه شرایط تخفیف مجازات و یا آزادی مشروط نظام کیفری را از جمعیت انبوه زندان‌ها رها کنیم و یا به سمت غلبه واکنش‌های غیر کیفری نسبت به بزه‌کاران حرکت کنیم نباید در نهاد تشدید مجازات بیش از پیش بر کیفرگرایی و حبس محوری تاکید کنیم. ایشان در بخش نتیجه‌گیری نیز بر هماهنگی میان مدل‌های قانونی تعیین مجازات و واکنش‌های قضایی جرم تاکید نموده و ضمن ارائه پیشنهاد اصلاح برخی از مواد قانونی، به تبعیت از حقوق انگلستان؛ تشکیل شورای رهنمود تعیین مجازات را بسیار کاربردی و راهگشا دانسته است؛ شورایی که می‌تواند ضمن تصمیم‌گیری درباره جهت‌گیری‌های آتی تعیین مجازات، ساختار بندی اختیارات قضات و نیز اتخاذ رویکردی منسجم در تعیین مجازات به منظور کاهش اختلاف‌ها را نیز دنبال کند. وجه تمایز این تحقیق را میتوان بررسی تطبیقی با حقوق انگلستان دانست در عین حال تاکید بیشتر نگارنده بر قانون مجازات اسلامی بوده است نه قانون کاهش مجازات حبس تعزیری و به تاثیر منفی قانون جدید بر تکرار جرائم نیز اشاره‌ای نداشته است.

در بعد داخلی؛ میتوان منابعی را یافت که صرفاً به تحلیل و ارزیابی مواد قانون جدید التصویب پرداخته و نه تنها به موضوع آثار منفی قانون بر تکرار جرائم اشاره‌ای ننموده‌اند بلکه بصورت کاملاً نظری و با روش صرفاً کتابخانه‌ای تدوین گردیده و از روش تحقیق میدانی نظیر مصاحبه نیز بهره‌ای نبرده‌اند. از آنجاکه این تحقیق به روش میدانی و از طریق مصاحبه با قضات، وکلا، اساتید دانشگاه و خبرگان انتظامی انجام گردیده است کاملاً بدیع و فاقد هرگونه سابقه پژوهشی مشابه در منابعی نظیر سامانه رسمی ایرانداک، سامانه گنج، ویراساینس، مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، سامانه یکپارچه نشریات علمی ناجا، نورمگز و سیویلیکا میباشد. در بعد خارجی نیز با توجه به اختلافات نظام‌های حقوقی (نظیر نظام کامن‌لا و رومی ژرمنی) در مفاهیم حقوق کیفری، جرائم، اختیارات نهادهای قضایی، پلیس و قضات، تحقیقات با موضوع مشابه در منابعی نظیر science direct یافت نگردید؛ امری که کاملاً طبیعی جلوه مینماید.

مبانی نظری

نظرات مشهور در خصوص کیفر

بطور کلی دو نظریه مشهور در خصوص کیفر مطرح شده است:

۱. فایده گرایی (پیامدگرایی)

۲. سزاگرایی (پیشینه گرایی)

فایده گرایی یا پیامدگرایی

فایده گرایی به این معناست که رفتاری که بیشترین لذت و منفعت را برای بیشترین افراد جامعه در پی داشته باشد یک رفتار خوب و به لحاظ اخلاقی قابل پذیرش تلقی میشود؛ تاثیر اجرای کیفر بر اصلاح، درمان و بازگشت مجرم به آغوش جامعه، جبران خسارت مادی و معنوی بزه‌دیده و آرامش خاطری که اجرای کیفر در حق بزهکار به او میدهد و نیز پیشگیری از وقوع جرم توسط سایر بزهکاران که منجر به حفظ نظم و آرامش جامعه و کاهش هزینه‌ها و خسارت‌های احتمالی میگردد تا حدودی مدنظر قانونگذار ایران بوده است. از دیدگاه فایده‌گرایان کیفر با خود رنج و درد به همراه دارد و از این جهت ذاتا زشت و ناپسند است اما افرادی نظیر بنتام توسل به کیفر را در جایی که منجر به افزایش امنیت، آرامش و خوشبختی افراد جامعه گردد مجاز دانسته‌اند. از دیدگاه فایده‌گرایان، اهداف کیفر شامل بازدارندگی، بازپروری و ناتوان‌سازی است:

بازدارندگی یعنی پیشگیری از جرم و یا تکرار آن از طریق ارعاب و ترساندن؛ این نوع ارعاب هم در قوانین کهن نظیر قانون حمورابی هم در احکام جزایی قرآن نظیر قصاص نفس و عضو و هم در اجرای علنی مجازات‌ها نظیر اعدام و شلاق در ایران در نظر گرفته شده است.

بازپروری یعنی استفاده از حبس جهت اصلاح بزهکاران و کمک به آنها در گذر موفقیت‌آمیز از شهروند مجرم به مطیع؛ این تدبیر در خصوص مجرمین به عادت که حالت خطرناک داشته و عمده جرائم توسط ایشان رخ میدهد صورت میپذیرد و کیفر حبس تنها میتواند به بازپروری ایشان کمک کند چراکه مجازات‌هایی نظیر اعدام به دنبال حذف بزهکار هستند.

ناتوان سازی یا خنثی سازی در پی ناموفق بودن اهداف بازدارندگی و بازپروری مطرح گردید و بدین معناست که اعمال مجازات به گونه ای باشد که مجرم دیگر امکان ارتکاب جرم را نداشته باشد و این مهم یا بصورت دائمی نظیر حبس ابد، اعدام و عقیم سازی در جرائم جنسی و یا بصورت موقت نظیر کیفر حبس برای مدت مشخص صورت میپذیرد. (اکبری و سایر نویسندگان، ۱۳۹۹: ۱۲-۱۷)

سزاگرایی یا پیشینه گرایی

سزاگرایی به عنوان اندیشه ای پیشینه گرا و رویگردان از هر نوع پیامد گرایی با تمرکز بر اصل وظیفه گرایی، کهن ترین بینش در پاسخ به جرم و توجیه کیفر محسوب می شود. در این بینش سزا دادن مفهومی آمرانه داشته و تاکید می کند هر کسی مرتکب جرم (گناه) شد باید سزای عمل خود را ببیند این بینش که به ویژه ریشه در تعالیم مذهبی نظیر تورات و انجیل و به طریق اولی اسلام داشته با تمرکز بر گذشته بزهکار به واسطه رفتار خلافی که مرتکب شده او را مستحق مجازات می داند؛ در واقع بزهکار با ارتکاب جرم به جامعه مدیون شده و تنها راه ادای دین این فرد، کیفری است که تعیین شده و متحمل می شود. در قلمرو فلسفه اخلاق، سزاگرایی منبعت از بینش وظیفه گرایی است به این معنی که در مقام داوری نسبت به درستی یا نادرستی رفتار نفس وظیفه ملاک است و نه پیامدها و نتایج حاصل از آن، آنگونه که پیامدگران بر آن معتقد هستند. مهم ترین خصائص این بینش عبارت است از:

۱. عدم توجه به پیامدهای تعیین و اجرای کیفر
۲. بدنبال گرفتن انتقام و تشریف خاطر بزه دیده و بازماندگان نیست
۳. تاکید بر عدالت استحقاقی
۴. کیفر تنها واکنش در برابر جرم است
۵. معیار سنجش کیفر رفتار مجرمانه است نه ویژگی های مرتکب جرم
۶. تاکید بر اصول اثبات و قطعیت کیفر

از این دیدگاه، بزهکار باید سزای عمل ارتكابی خود را فارغ از آثار و پیامدهای مثبت و منفی احتمالی آن بچشد؛ در واقع عدالت چنین حکم میکند. اگرچه کیفر حبس در ایران

نیز کارکردی سزاگرایانه دارد و از عبارت "تحمل کیفر" در قوانین استفاده شده است اما عمده اهداف وضع کیفر حبس، اصلاح و بازپروری بوده است بخصوص با تصویب قانون جدید کاهش مجازات حبس تعزیری و آثار آن نقش این هدف پررنگ تر از سایر موارد است. (اکبری و سایر نویسندگان، ۱۳۹۹: ۱۸-۳۴)

دیدگاه مکاتب حقوق کیفری در خصوص حبس

مکتب به اندیشه های دارای محور مشترک گفته میشود که با یکدیگر شباهت بسیار دارند. جنبش نیز به اندیشه هایی که در راستای انتقاد و اصلاح مکاتب شکل میگیرند گفته میشود. (یکرنگی، ۱۳۹۴: ۴۵)

مکاتب و جنبش های مشهور در حقوق کیفری بطور کلی به پنج گروه تقسیم میشوند:

مکتب کلاسیک (فایده اجتماعی)

اندیشمندان سرشناس این مکتب سزار بکاریا و جرمی بنتام هستند. اصول اندیشه بکاریا که در انتقاد به نظام کیفری ناعادلانه سده هجدهم اروپا، بهبود وضعیت کیفری و کرامت انسانی ابراز گردید به شرح ذیل است:

- اصل قانونی بودن جرم و مجازات

- اصل ضروری بودن مجازات

- اصل حتمیت و قطعیت اجرای مجازات

- اصل فایده اجتماعی مجازات

از دیدگاه بکاریا جایی برای پرداختن به رافت از طریق عفو، کاهش مجازات بخاطر کیفیات مخفف یا خروج زود هنگام از زندان در فرآیند تحمیل مجازات وجود ندارد. همه افراد باید برای اعمال خود از جمله جرائم ارتكابی بصورت کامل مسئول قلمداد شوند. هدف بکاریا از مجازاتی که ضمن یک فرآیند منصفانه تعیین میشود بازدارندگی است؛ زیرا بزهکاران حسابگر در فرآیند محاسبه هزینه ها و منافع است که تصمیم به ارتكاب جرم میگیرند. این بازدارندگی زمانی حاصل میشود که افراد از عاقبت کار خویش متنفر بوده و

رنج حاصل از آن نسبت به منافع آن بیشتر باشد. در زمان بکاریا و قبل از آن حبس بعنوان مجازات، جاذبه و کاربرد کمتری داشت و از زندان بعنوان محلی برای نگهداری محکومین و متهمین منتظر اجرای مجازات استفاده میشد اما بعد از طرح نظرات بکاریا حبس به تدریج بعنوان یک مجازات مطرح گردید؛ در واقع ترجیح پیروان مکتب کلاسیک، حذف مجازات های بدنی و تبدیل آنها به مجازات های غیر بدنی بود و تنها جانشینی که میتوانست مطرح شود مجازات حبس بود فلذا در این دوران استفاده از حبس های طولانی مدت، بدون مدت و غیرمعین گسترش یافت. (علیزاده و سایر نویسندگان، ۱۳۹۷: ۳۵-۳۷) از دیدگاه بکاریا، مجازات باید فایده داشته و متناسب با جرم، قطعی و سریع نیز اجرا شود؛ منظور از تناسب آن است که بین ضرر وارده و شدت مجازات رابطه وجود داشته باشد و منظور از سریع و قطعی بودن نیز آن است که مجازات برای آنکه سودمند باشد باید حتما اجرا شود و مجرم بداند که ارتکاب جرم حتما به مجازات وی منتهی خواهد شد در واقع فاصله بین ارتکاب جرم و مجازات کوتاه باشد و مردم با دیدن مجازات آن جرم و تداعی آن در ذهن خویش دیگر مرتکب جرمی نشوند.

دیگر اندیشمند سرشناس مکتب کلاسیک، جرمی بنتام است. وی معتقد بود که مجرم یک انسان معقول است و قبل از انجام هر کاری هزینه و فایده انجام آن را محاسبه نموده و چنانچه نفع آن بیشتر از ضرر آن باشد آن را انجام خواهد داد؛ اصلی که به حسابگری جزایی شهرت یافته است. وی نیز مانند بکاریا معتقد است مجازات ها باید چنان شدید باشد که انسان هنگام حسابگری و پیش از ارتکاب جرم، از انجام آن منصرف شود. (یکرنگی، ۱۳۹۴: ۴۶)

مکتب عدالت مطلق

اندیشمند مشهور این مکتب، امانوئل کانت است. کانت مفاهیم اخلاق و عدالت را می ستاید و به آن اهمیتی والا میدهد. به عقیده وی فعل مجرمانه از آن رو جرم تلقی میشود که عدالت را نقض میکند از همین رو بزهدار باید کیفر ببیند تا عدالت نقض شده ترمیم شود. در این دیدگاه صرف مجازات اعم از بدنی، حبس و... موضوعیت دارد نه طریقییت و لازم نیست ارزش دیگری برای آن در نظر گرفته شود. (علیزاده و سایر نویسندگان، ۱۳۹۷: ۳۵) وی معتقد است مجرم با ارتکاب جرم اصول اخلاقی جامعه را زیر پا گذاشته و باید

مورد مجازات قرار گیرد حتی اگر هیچ نفعی برای جامعه نداشته و اثر بازدارندگی نیز نداشته باشد. (نظریه جزیره متروکه) (یکرنگی، ۱۳۹۴: ۴۷)

مکتب اثبات گرایی^۱

این مکتب بر مدل درمان در بازسازی و اصلاح متمرکز بود. این مدل، رفتار مجرمانه را نوعی مرض دماغی دیده که نبایستی مجازات شود بلکه باید به مانند یک بیماری درمان شود. این دیدگاه مجازات حبس را نیز در بر میگیرد یعنی زندانی کردن باید فرصتی برای درمان مرتکب، آموزش موثر و اصلاح وی باشد. فری بیان میکند احساس ما از اینکه آزاد هستیم خیالی بیش نیست. این مکتب بر خلاف مکتب کلاسیک مسئولیت را به کلی رد میکند. از دیدگاه ایشان سزاگرایی بعنوان توجیه مجازات مردود است زیرا برخوردهای کیفری نه بر اساس جرم بلکه بر اساس شخصیت مجرم و حالت خطرناک وی تعیین میگردد. ایشان حتی به بازدارندگی نیز به دیده تردید نگریسته، ناتوان سازی و بازپروری را بعنوان ابزاری جهت کاهش و پیشگیری از جرم مطرح میکنند. ناتوان سازی که کمترین پشتوانه فلسفی را دارد یعنی بزهکار بالقوه ناتوان از ارتکاب جرم گردد و بازپروری نیز امیدوار به اصلاح شخصیت بزهکاران است. در اندیشه این مکتب، انواع حبس و اقدامات مشابه بعنوان یک نهاد تامینی و تربیتی برای اصلاح بزهکاران مطرح گردید و گسترش آن استحکام بیشتری یافت. (علیزاده و سایر نویسندگان، ۱۳۹۷: ۳۸)

اندیشمندان این مکتب که افراد سرشناس ایتالیایی لمبروزو، گاروفالو و فری بودند مجرم را فردی مجبور دانسته و معتقد بودند عواملی نظیر ژنتیک و وراثت، مشکلات روانی و ذهنی، عوامل محیطی و اجتماعی فرد را مجبور به ارتکاب جرم نموده و چون مجرم اختیار چندانی از خود ندارد مجازات او باید بصورت اقدامات تامینی و تربیتی، طردشدن از جامعه و جبران خسارت باشد و مجازات به معنای مرسوم کلمه در حقوق کیفری در مورد مجرمی که آزادانه مرتکب جرم میشود صادق است و در مورد مجرم مجبور مصداق ندارد. تشکیل پرونده شخصیت برای اولین بار در این مکتب پیشنهاد گردید تا وضعیت روانی مجرم را نشان داده و زمینه را برای واکنش مناسب تر فراهم آورد. (یکرنگی، ۱۳۹۴: ۴۸)

۱ این مکتب به مکتب پوزیتیویستی و تحقیقی و نیز بخاطر تابعیت اندیشمندان آن که ایتالیایی بودند به مکتب ایتالیایی نیز شهرت دارد.

جنبش نئو کلاسیک (التقاطی)

اساس اعتقادات طرفداران این مکتب، اراده آزاد است که در برابر جبر قرار میگیرد. اگر قبول کنیم که شخص در گرفتن تصمیم خوب یا بد مختار است و میتواند خوب باشد اما بدی میکند پس مجرم و مستحق مجازات است چرا که با بدی خود به جامعه لطمه وارد کرده است اما در موقع مجازات باید حدود مسئولیت اخلاقی او را شناخت و به نحوی کیفر تعیین کرد که عدالت مخدوش نگردد. رسی و ارتولان با جمله مشهور^{۳۳} "نه بیش از آنچه سودمند است نه بیش از آنچه عادلانه است"^{۳۴} به خوبی نظر خود را در چارچوب کیفر بیان کرده و ضمن اعلام وفاداری به مبانی مکتب کلاسیک یعنی رعایت عدالت به فایده مند بودن آن نیز پای بند میباشند. رسی معتقد است کیفر سالب آزادی بهترین کیفر در جوامع متمدن است زیرا "تقسیم پذیر، چاره پذیر و عبرت انگیز"^{۳۵} است و بالاخره اصلاح اخلاقی مجرم را فراهم میسازد. متفکرین و نویسندگان نئوکلاسیک در خصوص نظام زندان ها، زندان بانی و انواع زندان تحقیقات و تالیفات زیادی از خود به جای گذاشته اند که در پذیرش حبس به عنوان مجازات و گسترش آن تاثیر به سزایی داشته است. (علیزاده و سایر نویسندگان، ۱۳۹۷: ۳۷)

جنبش دفاع اجتماعی

اندیشمندان این مکتب در قرن بیستم با بهره گیری از روش های علمی به نقد نظریات مکاتب گذشته می پرداختند؛ انتقاد از نامحدود بودن مدت حبس ها، جایگزینی واکنش های غیرکیفری بجای مجازات ها و نیز تشکیل پرونده شخصیت برای مجرم جهت یافتن علل ارتکاب جرم و اتخاذ واکنش مناسب، دیدگاه اندیشمندان بزرگی چون وان هامل، گراماتیکا و مارک آن سل در این جنبش بود. (یکرنگی، ۱۳۹۴: ۵۰)

این مکتب سعی نمود با بهره گیری از یافته های جامعه شناختی جدید جرم شناسان، میان حقوق فرد و جامعه تعادل برقرار سازد. این جنبش ابتدا الغای نظام کیفری خصوصا کیفر حبس را شعار خود قرار داد اما در برابر مقاومت ها و واقعیات خارجی تعدیل شد و تحدید مداخله کیفری بویژه از طریق کاهش استفاده از کیفر حبس و نیز تضمین حفظ کرامت انسانی محکومین و توجه به بزه دیده را شعار خود قرار داد. علت چنین انتقادی در خصوص حبس، ناموفق بودن کیفر حبس در تحقق اهداف مورد نظر یعنی اصلاح و

بازپروری و پیشگیری از تکرار و کاهش جرم بوده است. این دیدگاه به شدت از زندان زدایی، کیفر زدایی، جرم زدایی و حتی کاربرد شیوه های رسیدگی غیرکیفری یا جایگزین طرفداری نموده، آزادی مشروط، مجازات های تعلیقی و جایگزین حبس را مورد تاکید قرار داده و حتی طبقه بندی زندانیان محکوم به بیش از یکسال حبس با توجه به شخصیت آنها تحت تاثیر همین تفکر در برخی ممالک اجرا گردید. با این وجود نتوانست از کاربرد فراوان کیفر حبس بکاهد. (علیزاده و سایر نویسندگان، ۱۳۹۷: ۳۹)

آثار مثبت و منفی حبس

گذر زمان مزایا و معایب مجازات حبس را به خوبی نمایان ساخت. آمارها نشان میدهد حبس کیفری چه با رویکرد ارباب و بازدارندگی و چه با فلسفه اصلاح و درمان با شکست عملی مواجه شده است چراکه در کشورهای با نظام کیفری حبس محور نه تنها ارتکاب جرائم کاهش نیافت بلکه آمار تکرار جرائم توسط محکومین سابقه دار آمار بالایی را نشان میدهد. (ارشادی فارسانی، بی تا: ۲) موضوعی که سبب شد تا اندیشمندان مکاتب کیفری به دنبال جایگزین هایی برای آن باشند. پیامدهای مثبت و منفی حبس را بصورت تیتروار بدین صورت میتوان طبقه بندی نمود:

الف) پیامدهای مثبت:

۱. جایگزین مجازات های شدیدی نظیر اعدام

۲. حفظ افراد جامعه از تعرض انسان های شرور

۳. ایفای نقش اربابی

۴. پیشگیری از فرار متهم

ب) پیامدهای منفی:

۱. شکست در برآورده کردن اهداف بازپروری و اصلاح

۲. جرم زا بودن محیط زندان

۳. تعارض با اصل شخصی بودن مجازات ها (نابودی خانواده بزهکار)

۴. مخارج سنگین اقتصادی و مالی

۵. جمعیت انبوه زندانیان و عدم وجود فضای مناسب

۶. معضل بهداشت زندانیان

ضرورت تصویب طرح کاهش مجازات حبس تعزیری

در پی معایب فراوان مجازات حبس، ناکارآمدی و ناتوانی آن در برآورده کردن اهداف اصلاح و بازپروری مجرمین همچنین هزینه های سرسام آور نگهداری زندانیان که پیشتر به آن اشاره گردید، قانونگذار ایران نیز بیش از پیش مصمم به حذف حبس بوده است به نحوی که نوآوری هایی در خصوص مجازات های جایگزین حبس و همچنین نظارت های الکترونیکی در قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ به خوبی نمایانگر تمایل به پرهیز از زندانی کردن مجرمین بر خلاف قانون تعزیرات ۱۳۷۵ میباشد. در سیر تحولات قانونی مجازات حبس و در پی تشدید آثار منفی زندان در سنوات اخیر اما قانونگذار دست به ابتکار عملی زد تا بتواند بیش از پیش بر این آثار منفی فائق آید. ارائه طرح تقلیل مجازات حبس تعزیری در تاریخ ۱۳۹۸/۸/۱۲ سرآغازی بر این امر بود. ۱ در بخش مقدمه این طرح؛ به ضرورت بازنگری در مجازات ها، تقلیل جمعیت زندانیان، صرفه جویی در هزینه های عمومی مربوط به اداره زندانیان همچنین عدم وجود ملاک قضایی و منطق حقوقی در تعیین مجازات حبس تعزیری برای جرایم مختلف، عدم انطباق مجازات حبس با احکام شرعی و فقدان سابقه در حکومت اسلامی عصر پیامبر بعنوان دلایل توجیهی آن اشاره شده بود. (منصوری طهران، بی تا، ۱۳ / روستائی و رحمانیان، ۱۴۰۰: ۱۸۷)

تهیه کنندگان این طرح؛ تمامی حبس های بالاتر از شش ماه در جرائم تعزیری را به نصف تقلیل داده بودند و به دادگاه اختیار داده بودند در صورت عدم کفایت حداکثر مجازات

مقرر در ماده قانونی، علاوه بر صدور حکم به مجازات های تکمیلی، متهم را به مجازات های جایگزین حبس نیز محکوم نماید.

تبصره دو نیز تنها جرائم مندرج در قانون مواد مخدر و جرم جاسوسی را از حکم فوق مستثنا کرده و حکم فوق را در سایر جرائم جاری میدانست که به نوعی رافت و ترحم نسبت به مجرمین تلقی گردیده و در ظاهر میتوانست به خوبی اهداف مدنظر قانونگذار را محقق سازد. از طرفی تبصره ۳ این طرح، تخفیفات مذکور را در فرض تکرار جرم غیر قابل اعمال میدانست و تکرار کنندگان جرم را لایق شدیدترین مجازات ها دانسته بود. طرح اولیه از سوی معاونت تدوین قوانین مجلس شورای اسلامی از این جهت که:

۱. آیین نگارش قانونی و ویرایش ادبی در آن رعایت نشده بود

۲. بیش از یک موضوع در آن مطرح شده که نگارش آن بصورت ماده واحده صحیح نبود

۳. عنوان مستقلی به عناوین قانونی افزوده و باید در قالب اصلاح قانون مجازات اسلامی صورت می پذیرفت

و ۴. بطور کلی با قانون اساسی نیز مغایرت داشت مورد انتقاد واقع گردید.

این طرح در نهایت با عنوان " طرح کاهش مجازات حبس تعزیری" در تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۱۷ به شورای نگهبان ارسال میشود و این شورا نیز ضمن دریافت نظریه مشورتی فقهی سرانجام در تاریخ ۱۴۰۰/۳/۷ طرح فوق الذکر را مغایر قانون اساسی و شرع تشخیص نداده و آن را تایید مینماید که بصورت قانون فعلی کاهش مجازات حبس تعزیری درآمده است.

تبیین آثار مثبت و منفی قانون کاهش مجازات حبس تعزیری

با توجه به گذشت بیش از دو سال از تصویب این قانون، پاره ای از معایب آن نمایان گشته و پاره ای نیز در میان مدت قابل پیش بینی خواهد بود. فلذا ضروری است تا با اقداماتی سنجیده چه در منصب تقنین و چه در منصب قضاوت به ارائه راهکارهایی جهت

جلوگیری از گسترش این آثار منفی پردازیم. مهم ترین آثار مثبت و منفی قانون فوق را بدین صورت میتوان دسته بندی نمود: (منصوری طهرانی، بی تا: ۱۰ - ۱۱)

۱. آزادی زندانیان
 ۲. کاهش جمعیت کیفری زندان
 ۳. تجری مجرمین
 ۴. گسترش دادگستری خصوصی و انتقام های شخصی
 ۵. سونامی اعمال ماده ۱۰ قانون مجازات (عطف به ما سبق شدن)
 ۶. افزایش حجم ورودی پرونده ها به دادگاه کیفری دو
 ۷. نزدیک سازی مرز های حقوق کیفری به حقوق مدنی
- در ادامه به توضیح دقیق تر هر کدام از آثار فوق می پردازیم:

۱. آزادی زندانیان:

از زمان اجرای این قانون و مطابق با اهداف مدنظر قانونگذار، بسیاری از زندانیان آزاد شده و از بروز آثار منفی زندان نظیر نداشتن منبع درآمد، ترک تحصیل فرزندان، سرخوردگی اعضای خانواده در جامعه و ... که بر خلاف اصل شخصی بودن مجازات نیز میباشد در زندگی و همچنین خانواده ایشان جلوگیری بعمل آمده است.^۱

۲. کاهش جمعیت کیفری زندان:

طبیعتا با آزادی زندانیان، هزینه های اداره زندان نیز کاهش یافته و بودجه تخصیصی را بهتر میتوان در جهت بهسازی، نوسازی و اداره هرچه بهتر زندانها هزینه نمود.

۱ به گفته آقای محمدی رییس سازمان زندان ها در تحقق سیاست کاهش جمعیت کیفری زندان ها، زندانیان زندان بافت کرمان که از بانوان بودند و همچنین زندان نظامیان بوشهر آزاد و این دو زندان تعطیل گردید:

خبرگزاری آخرین خبر، ۱۴۰۱، دو زندان، خالی از زندانی و تعطیل شدند، سایت رسمی خبرگزاری آخرین خبر، بازیابی شده در ۲۹ فروردین ۱۴۰۱. <https://akharinkhabar.ir/social/90-767978>

۳. تجری مجرمین:

تجری از دیدگاه فقهی و اصولی بدین معناست که: «وقتی مکلف به وجوب یا تحریم امری یقین کند و در عین حال با آن مخالفت کند اگر یقین وی مطابق با واقع (حکم شرعی باشد)، عاصی و گناهکار نامیده میشود و اگر در واقع چنین تکلیفی نسبت به آن موضوع نباشد متجری نامیده میشود.» (میرخلیلی، ۱۳۸۹: ۲۷) از دیدگاه حقوقی؛ بعضی از نویسندگان تجری را به مواردی محدود کرده اند که فرد مجرم اقدام به ارتکاب جرم مینماید اما نتیجه مجرمانه محقق نمیشود مثل جرم عقیم و محال و از دیدگاه ایشان این دسته از مجرمین دارای حالت خطرناک هستند و نیاز به توجه بیشتر دارند. (میرخلیلی، ۱۳۸۹: ۲۵-۲۸) درحالیکه مقصود از تجری در نوشتار حاضر، «گستاخی مجرمین در ارتکاب جرائم تام است که بوضوح گویای افزایش آمار تکرار جرائم میباشد.»

با توجه به تحولات قانون جدید از جمله افراط در حبس زدایی بدون ضابطه مشخص و گسترش دامنه تخفیفات قانونی و قضایی، بی شک شاهد تضعیف مجازات ها، کاهش بازدارندگی آنها و در نتیجه افزایش جرائمی نظیر سرقت، جیب بری، کیف قاپی، آدم ربایی، کلاهبرداری و جرائم در حکم آن، خیانت در امانت، تخریب، ضرب و جرح عمدی و جعل سند در جامعه خواهیم بود؛ (احمدزاده و تام، ۱۴۰۰: ۱۷-۱۹)

همانگونه که در مقدمه نیز اشاره گردید یکی از اهداف تصویب قانون جدید " تقلیل جمعیت زندانیان " بوده است که یکی از نویسندگان نیز ضمن اشاره به این موضوع بیان میدارد: « هدف از تصویب این قانون کاهش نرخ جرم بوده است یا کاهش جمعیت زندان؟ اگر هدف از تصویب کاهش زندانیان بوده باشد میتوان بیان داشت که با بازگشت زندانیان به جامعه، جرم و جنایت افزایش پیدا کرده، هرج و مرج بیشتر شده و نه تنها نرخ جرم نیز کاهش پیدا نمیکند بلکه سبب افزایش پرونده ها و مشغله فراوان پلیس شده و زمینه ساز بازگشت دوباره آنها به زندان را نیز فراهم آورد. » (منصوری طهرانی، بی تا، ۱۱ / میرزایی یزدی و موسوی، ۱۳۹۹: ۲۸۳ / احمدزاده و تام، ۱۴۰۰: ۱۸)

دادستان کل کشور نیز در سخنانی، اشکالات قانونی بخصوص با تصویب قانون کاهش مجازات حبس تعزیری را یکی از علل افزایش آمار جرم سرقت در کشور عنوان کرده است.^۱

نماینده خمین در مجلس شورای اسلامی نیز از جولان سارقان خُرد و زیر ۲۰ میلیون تومان در سراسر کشور، بسته شدن دست قضات در برخورد با سرقت های خُرد و بی انگیزگی نیروی انتظامی در تعقیب و دستگیری سارقان و سلب امنیت مردم در سراسر کشور گله کرده و خواستار اصلاح قانون و تعیین مجازات جایگزین بازدارنده شده است.^۱

فرمانده کل انتظامی جمهوری اسلامی ایران نیز با بیان اینکه: «با همراهی مردم و دستگاه قضا، روند ارتکاب جرایم خشن در کشور رو به کاهش است اشاره نمود که در بخش جرایم خُرد همچنان آمار افزایشی است.»^۲

«تجری» ارتباط معنایی تنگاتنگی با «حالت خطرناک» دارد. حالت خطرناک به آن دسته از افرادی اطلاق میشود که بدلیل شرایط جسمی، روحی، روانی، اجتماعی و غیره احتمال وقوع جرم از جانب آنان بیشتر است. ماده ۱ قانون اقدامات تامینی ایران مصوب ۱۳۳۹ بیان میدارد: «مجرمین خطرناک کسانی هستند که سوابق و خصوصیات روحی و اخلاقی آنان و کیفیت ارتکاب جرم و جرم ارتكابی، آنان را در مظان ارتکاب جرم در آینده قرار دهد اعم از آنکه قانونا مسئول باشند یا غیر مسئول.» تشخیص حالت خطرناک چندان آسان نبوده و عوامل متعددی نظیر انگیزه شناسی و عوامل وراثتی در تحقق آن تاثیرگذار میباشند. (صالحی مقدم و بهرامی نژاد مغوییه، ۱۳۹۴: ۶۵-۶۶)

پیرامون مجازات شخص متجری در میان فقها و اصولیین اختلاف نظر وجود دارد؛ نظر صحیح تر آن است که شخص متجری را نمیتوان به مجازات جرمی که تحقق نیافته محکوم کرد اما میتوان او را به جهت سرپیچی و عصیان از امر شارع (مولا) مورد تادیب و تعنیف قرار داد. (میرخلیلی، ۱۳۸۹: ۳۳-۳۷)

با توجه به آثار منفی زندان و همچنین سوء سوابق زندانیان میتوان ادعا کرد افرادی که با تصویب قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ از زندان ها آزاد شده اند دارای حالت خطرناک بوده و امکان ارتکاب مجدد جرم از سوی ایشان بسیار زیاد است؛ فلذا

بازیابی شده در ۱۴۰۱/۱/۷. <https://www.mehrnews.com/news/۵۴۱۳۲۰۹>

۱ خبرگزاری ایسنا، ۱۴۰۱، درخواست نماینده خمین از کمیسیون قضایی برای اصلاح مصوبه کاهش مجازات حبس تعزیری، سایت رسمی خبرگزاری ایسنا، بازیابی شده در ۱۴۰۱/۱/۲۹. <https://www.isna.ir/news/۱۴۰۱۰۱۲۱۱۱۵۶۱>

۲ خبرگزاری خبرآنلاین، ۱۴۰۱، افزایش جرایم خرد و کاهش جرایم خشن در کشور، سایت رسمی خبرگزاری خبرآنلاین، بازیابی شده در ۱۴۰۱/۵/۱۸. <https://www.khabaronline.ir/news/۱۳۵۱۷۸>

بر خلاف ماده ۱۳ قانون جدید، باید از اعمال تخفیفات در خصوص این دسته از مجرمین که مبادرت به تکرار جرم میکنند خودداری نموده و اگر مورد مجازات قرار نمیگیرند حداقل به اقدامات تأمینی و تربیتی^۱ محکوم گردند. (میرخلیلی، ۱۳۸۹: ۳۳-۳۸-۴۱)

۴. گسترش دادگستری خصوصی و انتقام های شخصی:

زمانی که بازدارندگی مجازات ها کاسته شود و بزه‌دیدگان نیز نتوانند با اجرای کامل مجازات به تشفی خاطر و سایر حقوق معنوی خود دست یابند طبیعتاً از مراجعه دوباره به دادگستری ها خودداری نموده و اقدام به تسویه حساب های شخصی خواهند نمود. امری که جز هرج و مرج برای جامعه و افزایش جرائم و ورودی پرونده ها برای دادگستری تبعات بهتری نخواهد داشت. یکی از نویسندگان نیز با ارزیابی اجرای ۶ ماهه قانون جدید ضمن اشاره به این نکته که تصویب قانون فاقد اهداف علمی و نظریه مند بلکه صرفاً کارکردگرایانه و مدیریتی بوده است بیان میدارد که تقلیل یا تبدیل افراطی مجازات حبس در برخی مصادیق مجرمانه خشن نظیر آدم ربایی و ضرب و جرح عمدی منجر به از دست رفتن خاصیت سزادهی و تنبیهی کیفر شده است و در جامعه ایران که سزاگراست و کماکان تشفی خاطر بزه‌دیده در گرو مجازات بزهکار است مورد توجه قانونگذار قرار نگرفته است. (احمدزاده و تام، ۱۴۰۰: ۱۷)

۵. سونامی اعمال ماده ۱۰ قانون مجازات (عطف به ما سبق شدن):

یکی از استثنائات اصل عطف به ما سبق نشدن قوانین که در ماده ۱۰ قانون مجازات اسلامی ذکر گردیده است، اجرای قانون اخف و همینطور مساعد به حال متهم میباشد. چون قانون جدید نیز در اکثر موارد دربردارنده حکمی مساعد به حال مجرمین بوده و مجازات حبس و درجه بعضی جرائم را نیز کاهش داده است طبیعتاً از باب اعمال ماده ۱۰، مورد درخواست تمامی محکومین قطعی و حتی زندانیان قرار گرفته است که دادگستری ها را با حجم مضاعف کار روبرو نموده است. (احمدزاده و تام، ۱۴۰۰: ۱۹)

۱ برای مشاهده اقسام اقدامات تأمینی به ماده ۱۲ قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۳۳۹ مراجعه شود.

۶. افزایش حجم ورودی پرونده ها به دادگاه کیفری دو:

با تنصیف مجازات حبس جرائم قابل گذشت درجه ۴ تا ۸ همچنین تعیین نصاب مالی و جزای نقدی نسبی برای بعضی از جرائم، درجه این جرائم به هفت و هشت کاهش پیدا کرده و در نتیجه طبق ماده ۳۴۰ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ که بیان میدارد: «جرائم تعزیری درجه هفت و هشت، به طور مستقیم در دادگاه مطرح میشود.»، انجام تحقیقات مقدماتی از داسرا به دادگاه کیفری دو محول گردیده است که سبب کثرت پرونده ها و مشغله فراوان این محکمه گردیده است.^۱

۷. نزدیک سازی مرز های حقوق کیفری به حقوق مدنی:

تصویب قانون جدید از جنبه هایی حقوق مدنی ماهوی و شکلی را به حیطه حقوق کیفری وارد نموده است؛ نقشی شبیه خواهان مدنی به شاکی کیفری دادن و اختیارات نماینده جامعه (دادستان) را در حفظ نظم عمومی به چالش کشیدن، قابل گذشت اعلام نمودن جرائم خاص، تعیین نصاب مالی معین برای جرائمی نظیر تخریب، سرقت و کلاهبرداری تنها نمونه هایی از نزدیک سازی مرزهای حقوق کیفری به حقوق مدنی است. (روستائی و رحمانیان، ۱۴۰۰: ۱۶۱-۱۸۴)

روش شناسی

پژوهش حاضر از منظر هدف کاربردی و از لحاظ روش شناسی؛ کیفی اکتشافی است که با تحلیل مضمون انجام شده و جامعه آماری شامل قضات، وکلا، اساتید دانشگاه و خبرگان انتظامی بدنبال احصاء آثار منفی قانون و ارائه راهکار عملی جهت مقابله با تکرار جرم بوده است. حجم نمونه با توجه به ضرب اشباع نظری به تعداد ۱۱ نفر رسید و داده ها نیز با مصاحبه های نیمه ساختار یافته گردآوری و از طریق کدگذاری مورد تحلیل قرار گرفت.

برای حصول اطمینان از روایی پژوهش اقدامات زیر انجام شده است:

^۱ همچنین رجوع شود به: محسن، رحمانی فرد، ۱۳۹۹، «نقدی بر ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری»، نشریه آراء، شماره ۱۹، صص ۱۴۸-۱۵۰

- الف. مشورت در خصوص اتخاذ روش مصاحبه جهت گردآوری اطلاعات با نویسنده محترم مسئول و نیز مسئول دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان سمنان
- ب. بازبینی ابتدائی و اصلاح سوالات مصاحبه توسط نویسنده محترم مسئول و نیز مسئول دفتر تحقیقات کاربردی در راستای اهداف تحقیق (روش ظاهری)
- ج. نظارت و بررسی مرحله به مرحله پیاده سازی و کدگذاری مصاحبه ها و انطباق آنها با اهداف تحقیق توسط نویسنده محترم مسئول و نیز مسئول دفتر تحقیقات کاربردی (روش محتوایی)

برای حصول اطمینان از پایایی پژوهش اقدامات زیر انجام شده است:

- الف. بهره مندی از ظرفیت یک روش شناس علوم اجتماعی و پژوهشگر سابق دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان سمنان
- ب. بررسی و ارزیابی مرحله به مرحله و مشاهده شباهت فراوان در مقایسه کدها، پاسخ ها و نتایج حاصله از مصاحبه با مصاحبه شوندگان
- جامعه آماری، حجم نمونه و شیوه نمونه گیری:**

قلمرو مکانی این تحقیق، استان سمنان و قلمرو زمانی انجام آن سال ۱۴۰۱ می باشد. جامعه آماری این تحقیق، قضات کیفری، وکلا، اساتید دانشگاه و کارکنان ناجای استان سمنان می باشند که با روش گلوله برفی جهت انجام مصاحبه برگزیده شدند. انجام مصاحبه ها با طرح سوالات مربوطه آغاز و در مدت زمان تقریبی ۱۵ الی ۳۰ دقیقه داده ها گردآوری شده و مصاحبه ها خاتمه یافت.

تحلیل مضمون داده ها

پژوهش حاضر به روش کیفی و از طریق مصاحبه هدفمند با جمعی از قضات، وکلا، اساتید دانشگاه و کارکنان ناجای استان سمنان تا رسیدن به مرحله اشباع نظری صورت پذیرفت که در نهایت با تعداد ۱۱ مصاحبه که شامل قضات (۲مورد)، وکلا (۶ مورد)، اساتید دانشگاه (۲ مورد) و کارکنان ناجا (۱ مورد) اشباع نظری حاصل و نمونه گیری پایان یافت. وقت کافی برای پیاده کردن هر مصاحبه صرف و هر مصاحبه پیش از شروع مصاحبه

قبلی پیاده سازی شد. مقوله های اصلی حاصل ادغام مقوله های فرعی و مقوله های فرعی از نام گذاری و ترکیب مفاهیم اساسی بدست آمده اند:

استخراج مفاهیم اساسی ← مقوله های فرعی ← مقوله های اصلی

با توجه به کیفی بودن روش انجام این تحقیق، از مصاحبه عمیق جهت گردآوری داده ها استفاده شده و تحلیل دیدگاه پاسخگویان بصورت استقرائی و در چارچوب تحلیل داده بنیاد صورت خواهد پذیرفت. روند تجزیه و تحلیل اطلاعات در این فرآیند با ضبط نمودن صوت مصاحبه شوندگان آغاز، سپس محتوای مصاحبه ها مکتوب گردیده و پس از چندین بار بازخوانی با استفاده از فنون کدگذاری، کدهای اولیه استخراج سپس این کدها بر اساس شباهت ها طبقه بندی گردیده، زیرمقوله ها مشخص و سپس مقوله ها (مضامین) مورد استخراج قرار گرفت. به کمک این شیوه میتوان درون مایه ها و الگوهای پنهان مورد مطالعه را از درون محتوای داده های حاصل شده از شرکت کنندگان آشکار ساخت. به منظور اطمینان از قابلیت داده ها، محقق درگیری طولانی مدت با داده ها را حفظ کرده است. موازین اخلاقی مورد توجه در این مطالعه همچون گمنام بودن، محرمانه بودن اطلاعات و اخذ اجازه از جمله مواردی هستند که رعایت گردیده است. در مجموع پس از مصاحبه؛ یعنی از استقرائی ترین شواهد موجود به سمت مفاهیم، قضایا و مقولات انتزاعی تر حرکت کرده ایم. کدگذاری به نحوی سه گانه انجام شده است: در کدگذاری باز به سبک جمله به جمله از متن مصاحبه ها مفاهیمی استخراج و در فرآیند کدگذاری محوری به مقولات تبدیل گردیده، مقولات نیز به مضامین عمده انتزاع یافته و نهایتا در کدگذاری گزینشی هسته مضامین ظهور یافته است.

یافته ها

تبیین آثار منفی قانون کاهش مجازات حبس تعزیری از دیدگاه مصاحبه شوندگان

به منظور برطرف نمودن پاره ای از این آثار منفی و یافتن راهکارهایی جهت پیشگیری و کاهش تکرار جرم به سراغ مصاحبه با تعدادی از قضات کیفری، وکلا، اساتید دانشگاه و

کارکنان ناجای استان سمنان رفتیم که یافته های آن به تفصیل در ادامه مورد اشاره قرار میگیرد. مفاهیم استخراج شده از مصاحبه شوندگان در پاسخ به این سوال که: **با ارائه چه راهکارهایی میتوان از تکرار و افزایش آمار جرائم جلوگیری نموده و به اقتدار پلیس در برخورد قاطع تر با مجرمین کمک نمود؟** بصورت ذیل طبقه بندی گردیده است:

مقوله های اصلی	مقوله های فرعی	مفاهیم اساسی سوال ۲
	اصلاح قانون و مجازات ها	<p>A : کاهش مجازات تبعی مجرمین و نه مجازات اصلی آنها</p> <p>B: برخورد بهتر با مجرمین با غیرقابل گذشت اعلام نمودن جرائم مالی نظیر سرقت و کلاهبرداری</p> <p>C: اصلاح قانون - رفع تناقضات قانون - تشدید جرائم از حیث مجازات تعدد و تکرار</p> <p>F: الزام قضات به صدور حکم به مجازات تبعی - تعیین مجازات تبعی شدیدتر - تاثیر بازدارنده و متناسب بودن مجازات در کاهش جرم متهمین سابقه دار- کنترل مجرمین با معرفی روزانه خود به کالانتري ها تا مدت مشخص</p> <p>G: تاثیر مهم نحوه قانونگذاری و بازدارندگی قوانین در اصلاح و بازپروری متهمین - بررسی عوامل ایجاد جرم در بستر جامعه و اصلاح قوانین</p> <p>H: کمرنگ بودن نقش پلیس در برخورد با تکرار جرائم در مقایسه با نقش مراجع قضایی - جسارت بیشتر مجرمین و دشوارتر شدن کار ضابطین بواسطه تصویب قانون جدید و کاهش مجازات ها</p> <p>A: مجری قانون بودن مامورین و قضات - تصویب درست قانون از پایه و با رویکرد آینده نگری- اصلاح قانون و بازدارنده شدن آن</p> <p>A : اهمیت مسائل فرهنگی و اقتصادی - آموزش کسب و کار و مهارت جدید به مجرمین جهت امرار</p>

<p>اصلاح قانون، پیشگیری از جرم، تاکید بر مجازات های اصلاحی و تربیتی و تقویت نیروی انسانی</p>	<p>فرهنگ سازی، تبلیغ، حرفه آموزی، حل مشکلات اقتصادی و شهرسازی</p> <p>انجام کار پژوهشی و آسیب شناسی علل وقوع جرم</p> <p>حمایت قضایی، تقویت نیروی انسانی پلیس و انجام دقیق وظایف قانونی</p>	<p>معاش خود و خانواده</p> <p>C: حل مشکلات اقتصادی ریشه اصلی پیشگیری از جرایم</p> <p>F: موثر بودن مسائل اقتصادی و معیشتی در وقوع جرم - لزوم صورت پذیرفتن کار فرهنگی</p> <p>G: تقویت بنیان خانواده و تشدید مبانی اعتقادی و مذهبی - تخصصی تر شدن تبلیغ توسط مراجع دست اندرکار - تقویت و پررنگ کردن بحث حجاب در رسانه ملی - مسائل اقتصادی از مهم ترین ادله و زمینه ارتکاب برخی جرائم مالی در جامعه - اصلاح ساختارهای اقتصادی نظام.</p> <p>ل: فرهنگ سازی نسبت به قوانین در مدارس - دلیل اقتصادی - افزایش جرم سرقت با بدتر شدن وضعیت اقتصادی - حقوقی نبودن بخشی از عوامل و لزوم اقدام توسط دولت و تصمیم گیران -</p> <p>عوامل شهرسازی - ایجاد منطقه بالا شهر و پایین شهر - فراهم بودن زمینه ارتکاب جرم در بعضی مناطق بعلت نبود نور کافی</p> <p>K: لزوم پیشگیری قبل از درمان - نقش موثر پلیس در زمینه پیشگیری و آموزش افراد</p> <p>F: کارشناسی و آسیب شناسی موارد غیرقضایی - محدود بودن دسترسی محققین قضایی - اثربخش بودن نتیجه کار پژوهشی</p> <p>F: لزوم حمایت از مأمور بعنوان ضابط و بازوان اجرایی قوه قضاییه توسط قضات - تحقق اصل حمایت قضایی در دادسرای عمومی و نظامی - تقویت پلیس بلحاظ نیروی انسانی - افزایش تعداد گشت های نیروی انتظامی</p> <p>ل: کاهش جرائمی نظیر زورگیری، تهدید، اخاذی و</p>
--	---	---

		<p>سایر جرائم خیابانی با افزایش گشت زنی پلیس - اهمیت روش اطلاع رسانی ضابط و تفهیم اتهام به موقع K: تامین مالی ضابط - دریافت حقوق و مزایا بالاتر از خط فقر</p>
--	--	---

نقد و بررسی

پیرامون راهکارهای جلوگیری از تکرار جرائم باید متذکر این نکته گردید که این راهکارها به دو دسته مرتبط با عملکرد پلیس و غیر مرتبط با عملکرد پلیس طبقه بندی میشوند. طبق اشاره عمده مشارکت کنندگان پلیس نقش چندان حیاتی در این خصوص نمیتواند ایفا کند و نقش سایر عوامل تاثیرگذارتر میباشد. در هر حال عمده نظرات بصورت ذیل قابل دسته بندی است:

* اصلاح قانون و مجازات ها

با توجه به اینکه نحوه قانونگذاری و بازدارندگی قوانین اثر مهمی در اصلاح و بازپروری متهمین دارد و به منظور افزایش بازدارندگی قانون مجازات اسلامی و حل انتقادات وارده به قانون جدید، اصلاح هر چه سریعتر آن باید در دستور کار قرار گیرد. همانگونه که مصاحبه شونده B بیان داشته اند: «اگر دامنه جرائم قابل گذشت محدود تر شده و جرائم مالی نظیر سرقت ها، کلاهبرداری و جرائم در حکم آن فارغ از نصاب مشخص، غیر قابل گذشت اعلام گردد» و یا با عنوان جنبه عمومی جرم موادی از قانون در کنار مواد ۶۱۲ تا ۶۱۴ قانون تعزیرات به تصویب برسد که امکان صدور حکم به مجازات را حتی در صورت گذشت شاکی به قضات بدهد شاید بتواند مرهمی بر مشکلات به بار آمده در سنوات اخیر باشد.^۱ تشدید مجازات های تبعی و الزام قضات به صدور حکم به مجازات های تبعی نیز یک راه حل مناسب از دیدگاه مصاحبه شوندهگان بوده است. حتی در صورت آزادی مجرم نیز میتوان مقرر کرد صبح به صبح تا مدت مثلا شش ماه خود را به کلانتری معرفی کرده و بدین

طریق کنترل گردد. شاید اصلاح قانون بتواند مشکل عدم تناسب مجازات‌ها با فعل افراد را نیز برطرف سازد تا با افزایش بازدارندگی قانون و شدت مجازات‌ها شاهد کاهش جرائم باشیم. فرمانده کل انتظامی کشور با بیان اینکه هزینه جرم در کشور پایین است اشاره داشت: «برای بالا بردن هزینه جرم در کشور باید قوه مقننه نسبت به اصلاح برخی قوانین اقدام کند و در حال حاضر ما برای برخی از موضوعات قانونی نداریم و نیروی انتظامی باید پشتوانه قانونی در زمینه اقدامات خود داشته باشد.»^۱

*** فرهنگ سازی، تبلیغ، حرفه آموزی، حل مشکلات اقتصادی و شهرسازی**

پیشگیری بهتر از درمان است و در جرم شناسی نیز مورد تاکید قرارگفته است. همانگونه که نسبت به مقررات راهنمایی و رانندگی با تولید کلیپ‌های انیمیشنی و امثال آن، فرهنگ سازی و آگاه سازی افکار عمومی صورت پذیرفت در خصوص سایر مقررات حقوقی و کیفری جامعه نیز باید همین کار صورت پذیرد. مشارکت کننده K در این خصوص بیان داشته اند: «فیلم و برنامه‌های تلویزیونی ساخته شود که در آنها در خصوص جرائم توضیح داده شود و مردم متوجه شوند که در برخی موارد ممکن است در دام مجرمین و کلاهبرداران بیفتند» پیامک‌های هشداردهنده که از سوی قوه قضائیه در سال‌های اخیر برای هموطنان جهت پیشگیری از وقوع جرائم ارسال می‌گردد تنها گوشه‌ای از اثرات فرهنگ سازی در پیشگیری و کاهش جرائم بوده است. نکته مهمی که در بیان مشارکت کننده J به آن اشاره شده است «مساله فرهنگ سازی نسبت به قوانین در مدارس است که باید تا حدی قوانین را آموزش دهند. در واقع خیلی از افراد نسبت به جرائم اطلاع کافی ندارند و نمیدانند که یک عملی جرم است و جهل به قانون دارند؛ اگرچه که جهل به قانون رافع مسئولیت نیست اما عده‌ای واقعا اطلاع ندارند و این آموزش دادن و فرهنگ سازی میتواند موثر باشد...»

مشارکت کننده G با بیان اینکه «تقویت بنیان خانواده و تشدید مبانی اعتقادی و مذهبی افراد جامعه از طریق رسانه‌های جمعی بخصوص صدا و سیما، تقویت و پررنگ کردن مقوله حجاب، تخصصی تر شدن تبلیغ توسط مراجع دست اندرکار از جمله حوزه

۱ خبرگزاری ساعدنیوز، ۱۴۰۱، هزینه جرم در کشور پایین است، سایت رسمی خبرگزاری ساعدنیوز، بازیابی شده در

های علمیه، نهاد رهبری در دانشگاه ها و بسیج، تقویت جایگاه سابق مساجد در شکل دهی فرهنگ بسیجی در بین جوانان، تصویب قانون یکپارچه فرهنگی در خصوص مسائل فرهنگی در ادارات همچنین با توجه به اینکه مسائل اقتصادی در جامعه یکی از مهم ترین ادله و زمینه وقوع جرائم مالی است و این جرائم درصد زیادی از جرائم جامعه را تشکیل می دهند؛ اصلاح ساختارهای اقتصادی نظام، جلوگیری از افزایش تورم توسط دولت و توجه به مسائل معیشتی خانوارها و حل آنها میتواند درصد زیادی از مشکلات اقتصادی را حل نموده، مانع ورود افراد به جرائم مالی و اقتصادی شده و تاثیرات گسترده ای در وضعیت حقوقی و کیفری کشور ایجاد نماید.» یکی از مواردی که باید در بحث فرهنگ سازی مورد توجه قرار بگیرد آموزش موارد ایمنی و حفاظت از اموال در برابر سارقین است. تهیه کلیپ ها، اینفوگرافی ها، عکس نوشته ها، معرفی برندهای معتبر و ایمن تجهیزات از سوی پلیس و معاونت پیشگیری از جرم و آسیب های اجتماعی قوه قضائیه میتواند مثر ثمر باشد.^۱ اگرچه وقوع جرم معلول علل متعددی است و خانواده، اجتماع، اقتصاد و معیشت در تحقق جرائم دخیل اند اما ریشه و عامل اصلی موثر در پیشگیری از جرائم حل مشکلات اقتصادی است؛ کارگر مزد بگیری را تصور کنید که روزانه بدنبال کار می رود اما کسی او را سوار نمیکند درحالیکه او مستاجر است و خانواده دارد و او باید خیلی مرد باشد که اگر در ماشینی باز بود و یک کیف آنجا بود برای تامین معاش خود به آن دست درازی نکند. از طرف دیگر میتوان به زندانیانی که ممکن است پس از آزادی تحت تاثیر آثار سوء زندان از جامعه طرد شده و مجدداً به ارتکاب جرم تمایل پیدا کنند، کسب و کار جدیدی را آموزش داد تا بهتر بتوانند معیشت خود را تامین کرده و نیازی به گواهی عدم سوء پیشینه برای کاریابی نداشته باشند.

مطلب جالب و دقیقی که مورد اشاره مشارکت کننده J واقع گردید تاثیر عوامل شهرسازی در وقوع جرم است به این معنا که «مثلاً امروز شما با ایجاد یک خیابان، دو قسمت از شهر را جداسازی کرده و دو منطقه بالا شهر و پایین شهر ایجاد و عمدتاً به دلیل پایین بودن هزینه های اقتصادی در بخش پایین شهر و رجوع جمعیت بیشتر به آن آمار جرم در این حوزه بیشتر میگردد؛ هرچند که در این منطقه افراد متمدن زیادی نیز زندگی میکنند. همچنین یکسری جرائم خشن، خیابانی و حتی تجاوز و تعرض به نوامیس بعثت

پایین بودن روشنایی یک منطقه از شهر رخ میدهد که نه تنها دوربینی برای ثبت و ضبط وجود ندارد بلکه بعلت نبود نور کافی زمینه ارتکاب جرم فراهم شده است و این به عامل شهرسازی مرتبط است.»

*** انجام کار پژوهشی و آسیب شناسی علل وقوع جرم**

جمع آوری اطلاعات، زیربنای هرگونه مدیریت و برنامه ریزی است. علل عمده وقوع جرائم جنبه قضایی ندارد و همانگونه که مصاحبه شونده F به آن اشاره داشته اند: «مواردی است که باید با انجام کار پژوهشی، کارشناسی و آسیب شناسی شود و هر جرمی بصورت مطالعه موردی (کیس استادی) توسط مراکز علمی-کاربردی ناجا و یا پژوهشگاه قوه قضائیه مورد بررسی قرار گیرد تا علل وقوع آنها مشخص گردد و سپس جهت برطرف نمودن آن علل برنامه ریزی نمود اما متأسفانه این آسیب شناسی اتفاق نمی‌افتد؛ دسترسی محققین قضایی ما به پرونده ها، متهمین و زندان ها محدود بوده و در پرونده های جرائم خاص و خشن نیز محدودتر است درحالیکه اگر کار تحقیقاتی صورت گرفته، به مجرمین مراجعه شده و با آنها مصاحبه صورت پذیرد یافته های کار پژوهشی میتواند اثرات بخصوصی در کاهش جرائم داشته باشد.»

*** حمایت قضایی، تقویت نیروی انسانی پلیس و انجام دقیق وظایف قانونی**

مامورین انتظامی ضابط تلقی شده و بازوان اجرایی قوه قضاییه میباشند. اگرچه آنها مورد آموزش قرار گرفته و نسبت به وظایف خود آگاهی کافی دارند اما در مواقعی نیز دچار خطا و یا کوتاهی در وظایف خود میشوند. همانگونه که مجرمین با دریافت تخفیفات فراوان مورد حمایت قانونگذار قرار گرفته اند ضابطین نیز باید همواره مورد حمایت قانونی و قضایی قرار بگیرند. اگر ضابط مورد حمایت واقع نشود بی انگیزه شده که در این صورت نیروی انسانی ما با آسیب مواجه خواهد شد. ضابطین غالباً از دادسرای نظامی وحشت دارند و مردم نیز با آگاهی و به راحتی به دادسرای نظامی شکایت می کنند و با ثبت شکایت، مامور با چالش های خاصی مواجه میشود. اصل حمایت قضایی هم توسط دادسرای عمومی و هم دادسرای نظامی باید صورت گرفته و تقویت شود و مأمورین بعنوان ضابط و بازوان اجرایی قوه قضاییه حتی در صورت وقوع یک اشتباه و یا خطا باید همیشه مورد حمایت قانونگذار و قضات باشند؛ جوری نباشد که برای متهم حقوق بسیاری پیش بینی کرده ایم اما مامور را

در صورت وقوع تخلف طبق ماده ۶۳ آیین دادرسی کیفری با انفصال از خدمات دولتی و ... تهدید و بی انگیزه نمائیم؛ مثلا در پرونده اخیر در تهران که مامور نیروی انتظامی به فیض شهادت نائل آمد می توانست تیراندازی کند اما چون جسارت را از او گرفته بودیم متاسفانه این اتفاق افتاد... از طرف دیگر تقویت پلیس از نظر بودجه، جذب نیروی انسانی، تجهیز امکانات، افزایش کلانتری ها و حتی تعداد گشت ها در طول شبانه روز نیز میتواند به کاهش جرائم کمک نماید.»^۱

مشارکت کننده K نیز بر لزوم تامین مالی ضابطین به جهت افزایش امید به کار در ایشان تاکید داشته اند.

مصاحبه شونده J در بیان اهمیت حضور پلیس در کاهش جرائم به موضوع گشت زنی و تفهیم اتهام اشاره داشته اند: «اگر پلیس گشت زنی ها را افزایش دهد میتواند یکسری جرائم نظیر زورگیری، تهدید، اخاذی و سایر جرائم خیابانی را کاهش دهد. اگر فردی با مشاهده نور گردان خودرو، متوجه حضور پلیس گردد از ارتکاب جرم خودداری خواهد کرد. تنها موردی که ضابطین و پلیس میتوانند در کاهش جرائم تاثیر داشته باشند تفهیم اتهام به موقع است یعنی مجازات جرم را برای مجرمین در همان مرحله تفهیم اتهام دقیق بیان کرده و نسبت به عواقب تکرار جرم به او هشدار دهند تعدادی از مجرمین نمیدانند که تکرار یک جرم حدی مثلا برای دفعه چهارم حکم اعدام دارد. روش اطلاع رسانی ضابط و تفهیم اتهام مهم است گاهی پیش آمده که متهم چند روزی بازداشت بوده اما از ادله اتهامی و انتسابی خود آگاهی نداشته است»

نتیجه گیری

در این تحقیق به آثار مثبت و منفی مجازات حبس و نیز قانون کاهش مجازات حبس تعزیری پرداخته شد؛ آزادی زندانیان، کاهش جمعیت کیفری زندان، تجری مجرمین، گسترش دادگستری خصوصی و انتقام های شخصی، سونامی اعمال ماده ۱۰ قانون مجازات (عطف به ما سبق شدن)، افزایش حجم ورودی پرونده ها به دادگاه کیفری دو و نزدیک سازی مرز های حقوق کیفری به حقوق مدنی از جمله آثار منفی قانون فوق بوده است.

همچنین از دیدگاه مصاحبه شوندگان از جمله راهکارهایی که میتوان بوسیله آنها از تکرار و افزایش آمار جرائم جلوگیری نمود در اصلاح قانون، تمرکز بر پیشگیری از وقوع جرم، تاکید بر مجازات های اصلاحی و تربیتی و تقویت نیروی انسانی پلیس خلاصه میگردد. اصلاح قانون و مجازات های تبعی، فرهنگ سازی، تبلیغ، حرفه آموزی، حل مشکلات اقتصادی و شهرسازی، انجام کار پژوهشی و آسیب شناسی علل وقوع جرم و حمایت قضایی، تقویت نیروی انسانی پلیس و انجام دقیق وظایف قانونی توسط ایشان بی شک در مقابله با تکرار جرم و کاهش آمار جرائم اثرات محسوسی خواهد داشت.

پیشنادهای کاربردی

* تهیه لایحه اصلاح قانون مجازات، قانون کاهش مجازات حبس تعزیری و نیز سایر قوانین مرتبط با پلیس دربردارنده پیشنهاد مجازات های بازدارنده، کاهش جرائم قابل گذشت و لحاظ کردن جنبه عمومی جرائم، استفاده هرچه بیشتر از ظرفیت نظارت های الکترونیکی و فراهم سازی بسترهای آن، گسترش استفاده از مجازات های اصلاحی، تبعی، تربیتی و بازپروری مجرمین، برخورد قاطع با مجرمین سابقه دار با اصلاح مقررات تکرار جرم و نیز دربردارنده حمایت حقوقی و قضایی کافی از ضابطین بخصوص در استفاده از سلاح پس از مشورت با صاحب نظران حقوق و تقدیم آن به دولت جهت ارجاع به مجلس مطابق قانون اساسی

* تقویت نیروی انسانی پلیس با افزایش سهمیه جذب سالانه، افزایش گشت های شبانه روزی اعم از خودرویی و موتوری با تقویت و خرید تجهیزات و امکانات لازم، افزایش حداقل حقوق و مزایای ضابطین و تامین مالی همه جانبه ایشان تا حد امکان

* انجام کار پژوهشی با هدف آسیب شناسی علل وقوع جرم، هماهنگی های لازم جهت فراهم شدن دسترسی آسان محققین به پرونده ها، متهمین، زندان ها و دادگستری ها جهت انجام نیازهای پژوهشی

* انعقاد تفاهم نامه های متعدد کاربردی متناسب با نیازها و آسیب ها با ارگان های مرتبط جهت پیشگیری و کاهش جرائم نظیر تفاهم نامه میان پلیس با صدا و سیما جهت آموزش رعایت موارد ایمنی و حفاظتی به مردم، آموزش حقوق به ایشان با ساختن برنامه

ها، فیلم ها و سریال های آموزنده نظیر آقای قاضی، فرهنگ سازی پیشگیری از جرم با همکاری نهادهای مبلغ در کشور، تفاهم نامه میان پلیس با آموزش و پرورش در خصوص فرهنگ سازی نسبت به قوانین در مدارس و میان دانش آموزان ، تفاهم نامه میان پلیس با شورای شهر و شهرداری ها جهت از بین بردن بسترهای شهری ارتکاب جرائم، تفاهم نامه میان پلیس با وزارت ارتباطات جهت ارسال پیامک های هشداردهنده و آموزشی به مردم نظیر پنل های پیامکی فعلی پلیس فتا

* راه اندازی کارگاه های حرفه آموزی با هماهنگی و حمایت های دولت جهت فراهم نمودن زمینه اشتغال آفرینی زندانیان، مهارت آموزی ایشان بخصوص مجرمین جوان، کاهش زمینه ها و علل اقتصادی ارتکاب جرائم و ایفای نقش در حل بخشی از مشکلات اقتصادی با استفاده از ظرفیت معادن، شهرک های صنعتی و زمین های کشاورزی استان سمنان

همانگونه که بیان گردید در بعد داخلی؛ میتوان منابعی را یافت که صرفا به تفسیر، تحلیل و ارزیابی مواد قانون جدید التصویب پرداخته و نه تنها به موضوع آثار منفی بر تکرار جرائم اشاره ای ننموده اند بلکه بصورت کاملا نظری و با روش صرفا کتابخانه ای تدوین گردیده و از روش تحقیق میدانی نظیر مصاحبه نیز بهره ای نبرده اند. اکنون پس از انجام این تحقیق به روش میدانی و از طریق انجام مصاحبه با قضات کیفری، وکلا، اساتید دانشگاه و کارکنان ناجای استان سمنان و از آنجایی که جمع آوری و تحلیل داده ها بصورت کیفی و گستره تحقیق نیز استان سمنان بوده است نوآوری و بدیع بودن آن در انتخاب موضوع، جامعه آماری، روش تحقیق، گستره جغرافیایی، یافته ها و پیشنهادهای کاربردی بیش از پیش مبرهن میگردد.

منابع

- قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲
 قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۳۳۹،۰۲،۱۲
 قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹
 قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲

کتابها:

ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، جلد ۲۰

الهام، غلامحسین؛ برهانی، محسن، ۱۴۰۰، درآمدی بر حقوق جزای عمومی (جرم و مجرم)، جلد اول، چاپ ششم، تهران، میزان

الهام، غلامحسین؛ برهانی، محسن، ۱۴۰۰، درآمدی بر حقوق جزای عمومی (واکنش در برابر جرم)، جلد دوم، چاپ ششم، تهران، میزان

احمدزاده، رسول؛ تام، مجتبی، ۱۴۰۰، ملاحظاتی درباره قانون کاهش مجازات حبس تعزیری با دیباچه غلامحسین الهام، چاپ چهارم، تهران، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه

خالقی، علی، ۱۳۹۵، آیین دادرسی کیفری، جلد اول، چاپ سی و سوم، تهران، شهر دانش

خالقی، علی، ۱۳۹۷، آیین دادرسی کیفری، جلد دوم، چاپ سی و هفتم، تهران، شهر دانش

رسولی زکریا، علی، ۱۳۹۹، شرح قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (تفسیری، انتقادی)، چاپ اول، تهران، دادستان با همکاری کتاب آوا

عابدی، احمدرضا، ۱۳۹۹، نگرشی کاربردی به قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ همراه با نظریات مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه، چاپ دوم، قم، طه

فرهی، بابک، ۱۳۹۹، یادداشت هایی بر قانون کاهش مجازات حبس، چاپ اول، تهران، کولاد

کرسول، جان دلبیو، ۱۴۰۰، طرح پژوهش رویکردهای کمی، کیفی، ترکیبی، ترجمه علیرضا کیامنش و مریم دانای طوس، چاپ دهم، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد علامه طباطبایی

مصدق، محمد، ۱۴۰۰، شرح قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، چاپ سوم، تهران، جنگل

مقالات:

ابوالحسنی، سلامه؛ بهرامی، محمدحسین، «آسیب شناسی قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در خصوص مرجع صالح تحقیق: دادسرا یا دادگاه»، دومین کنفرانس بین المللی فقه، حقوق، روانشناسی و علوم تربیتی در ایران و جهان اسلام

ابوالحسنی، سلامه؛ علیپور، حمیدرضا، «مطالعه سامانه های نظارت الکترونیکی در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ با نگاهی به قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹»، دومین کنفرانس بین المللی فقه، حقوق، روانشناسی و علوم تربیتی در ایران و جهان اسلام

احسان پور، سیدرضا، ۱۳۸۷، «کنترل الکترونیکی متهمین و مجرمین»، نشریه اصلاح و تربیت، قسمت اول، شماره ۷۹

احسان پور، سیدرضا، ۱۳۸۷، «کنترل الکترونیکی متهمین و مجرمین»، نشریه اصلاح و تربیت، قسمت دوم، شماره ۸۰

ارشادی فارسانی، حسن، بی تا، سیاست حبس زدایی در قانون مجازات اسلامی ۹۲

اسفندیار، ایمان؛ پالیزبان، حمیدرضا، ۱۳۹۹، «تخفیف مجازات در آینه قانون کاهش مجازات حبس تعزیری»، کنفرانس بین المللی فقه، حقوق، روانشناسی و علوم تربیتی در ایران و جهان اسلام

افشاری، مرضیه؛ امیری، مهدی، ۱۳۹۹، «مروری بر تعدد مادی و معنوی جرم با رویکرد به قانون مجازات اسلامی (مصوب ۹۲) و قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (مصوب ۹۹) با تکیه بر نظریات اداره حقوقی و رویه های قضایی»، ششمین همایش ملی حقوق "چالشهای مدیریت قضایی و دادرسی در قوه قضائیه"

افشین پور، مصطفی؛ نقوی، مهدی، ۱۴۰۰، «سیاست کیفری ناهمگون قانون مجازات اسلامی در تعدیل کیفر»، نشریه مطالعات حقوق معاصر، سال دوازدهم، شماره ۲۳

اکبری، جهاندار؛ آشوری، محمد؛ اردبیلی، محمدعلی؛ صفاری، علی، ۱۳۹۹، فلسفه کیفر حبس در نظام تقنینی معاصر ایران، نشریه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری، شماره ۴۵

پور محی آبادی، حسین؛ بوستانی، داریوش؛ قماش، سعید؛ ۱۳۹۷، سیطره حبس گرایی و رویای حبس زدایی در سیاست کیفری ایران (مطالعه موردی حوزه قضایی شهر کرمان)، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال نهم، شماره اول، شماره ۱۷

جزایری فارسانی، سیدعباس؛ جلیلی پیرانی، محسن، ۱۳۹۹، «نگاه پیشگیرانه به جرائم افتراء و توهین با رویکرد انتقادی به قانون کاهش مجازات حبس تعزیری (۱۳۹۹)»، نشریه مطالعات حقوق، دوره جدید، شماره ۱۳

جلالی نژاد، احسان، ۱۳۹۹، بررسی معایب و مزایای حبس گرایی و حبس زدایی با تاکید بر مجازات های جایگزین حبس، سومین کنفرانس بین المللی فقه، حقوق و تحقیات دینی

جمالی، محمد، ۱۴۰۱، بررسی نظریه برچسب زنی در آموزه ها و حقوق اسلامی، نشریه دادرسی، سال ۲۶، شماره ۱۵۱

حبیب وند، نعمت الله؛ سبزواری، عبدالکریم، ۱۳۹۹، «سیاست جنایی ایران در قبال حبس زدایی با تاکید بر قانون کاهش کیفر تعزیری مصوب ۱۳۹۹»، نشریه مطالعات حقوق، شماره ۶

حسینی، سید محمد؛ متولی زاده نائینی، نفیسه، ۱۳۹۱، نظریه برچسب زنی با نگاه به منابع اسلامی، نشریه مطالعات حقوق خصوصی، سال ۴۲، شماره ۴

خادمی داراکویه، محسن؛ جلالی، مینا؛ دستغیب، نورالسادات؛ ۱۳۹۹، «نقد و بررسی چالش های ناشی از تصویب قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب سال ۱۳۹۹»، نخستین کنفرانس ملی حقوق فقه و فرهنگ

داچک، هادی، ۱۳۹۹، «مجازات های جایگزین حبس و تاثیر آن بر کاهش جمعیت کیفری زندان»، نشریه پژوهش ملل، شماره ۵۴

رحمانی فرد، محسن، ۱۳۹۹، «نقدی بر ماده ۱۱ قانون کاهش مجازات حبس تعزیری»، نشریه آراء، شماره ۱۹

روستائی، مهرانگیز؛ رحمانیان، حامد، ۱۴۰۰، «مدنی سازی حقوق کیفری در پرتو قانون کاهش مجازات حبس تعزیری»، نشریه حقوقی دادگستری، شماره ۱۱۳، دوره ۸۵

سعیدی، علی، ۱۳۹۰، موارد زندان در اسلام، نشریه مطالعات حقوق خصوصی، سال ۴۱، شماره ۲۳

شجاعی، شهرام؛ بنی نعیمه، عیسی، ۱۳۹۹، «تحلیل و بررسی جرایم قابل گذشت در قانون کاهش مجازات حبس مصوب ۱۳۹۹/۲/۲۳ مجلس شورای اسلامی»، کنفرانس بین المللی حقوق، روانشناسی، علوم تربیتی و رفتاری

شفیعی، ریحانه، بررسی میانی نظری کاهش مجازات حبس و جلوه های آن، پنجمین کنفرانس ملی حقوق علوم اجتماعی و انسانی روانشناسی و مشاوره، شماره

صالحی مقدم، امیرمهدی؛ بهرامی نژاد مغوییه، علی، ۱۳۹۴، بررسی مفاهیم مشابه با تجری در قانون مجازات اسلامی و رابطه تجری با حالت خطرناک، فصلنامه علمی- پژوهشی فقه و تاریخ تمدن، سال یازدهم، شماره ۴۴

علیزاده، غزاله؛ علیزاده، ریحانه؛ علیزاده، مهدی، ۱۳۹۷، میانی مشروعیت کیفر حبس در مکاتب کیفری، نشریه دادرسی، شماره ۱۳۰

فیروزی نیا، اکبر، ۱۴۰۰، «تحلیل و بررسی قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در حقوق موضوعه ایران»، نشریه مطالعات حقوق، شماره ۵۳

لامی نژاد، امیرجواد؛ امیری، مهدی، «نگرشی بر تخفیف مجازات در پرتو قانون کاهش مجازات حبس تعزیری سال ۹۹»، دومین کنفرانس بین المللی و سومین کنفرانس ملی حقوق و علوم سیاسی

محمدنسل، غلامرضا، ۱۳۸۴، نظارت الکترونیک بر بزهکاران، نشریه پژوهش های دانش انتظامی، شماره

- ملکی، علی، ۱۳۹۹، «کیفرگذاری تعدد جرم با رویکرد قانون کاهش مجازات حبس تعزیری ۱۳۹۹»، فصلنامه علمی-حقوقی قانون یار، سال چهارم، شماره ۱۶
- ملکی، علی؛ نجم سهیلی، فاطمه، ۱۳۹۹، «مبانی و کیفرگذاری تکرار جرم با رویکرد قانون کاهش مجازات حبس تعزیری ۱۳۹۹»، فصلنامه الکترونیکی پژوهش های حقوقی قانون یار، سال سوم، شماره ۱۲
- منصوری طهرانی، نسیم، «تاثیر قانون کاهش مجازات های تعزیری در خصوص محکومان و کاهش جمعیت کیفری زندان ها»، پنجمین کنفرانس ملی حقوق علوم اجتماعی و انسانی روانشناسی و مشاوره
- منصوری نعلبندان، جواد، ۱۳۹۹، بررسی تحولات مجازات حبس در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹، پنجمین کنفرانس ملی حقوق علوم اجتماعی و انسانی روانشناسی و مشاوره، شماره میرخلیلی، سید محمود، ۱۳۸۹، «بازپژوهی تجری در آموزه های اسلامی با نگاهی به حالت خطرناک از منظر جرم شناسی»، حقوق تطبیقی، ۸۲، ج ۶، ش ۲
- میرزایی یزدی، زهرا؛ موسوی، سید اسماعیل، ۱۳۹۹، «تاثیر قانون کاهش حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ بر کیفرزدایی»، فصلنامه علمی-حقوقی قانون یار، دوره چهارم، شماره شانزدهم
- ناظم، علی، ۱۳۹۹، «تبدیل مجازات حبس در تبصره ماده ۳۷ قانون کاهش مجازات تعزیری ۱۳۹۹ (نوعی ارزش گذاری در دادرسی برای امر به معروف)»، نشریه قانون یار، سال چهارم، شماره پانزدهم
- نجفی زاده دهکردی، حسین، «رویکردها و چالشهای قانون کاهش حبس تعزیری»، ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت

جزوات:

یکرنگی، محمد، جزوه حقوق جزای عمومی یک، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، نیمسال دوم ۹۳-۹۴، بخش مکاتب و جنبش ها

منابع اینترنتی:

- خبرگزاری آخرین خبر، ۱۴۰۱، دو زندان، خالی از زندانی و تعطیل شدند، سایت رسمی خبرگزاری آخرین خبر، بازیابی شده در ۲۹ فروردین ۱۴۰۱. <https://akharinkhabar.ir/social/۸۸۸۸۸۸۸۸>
- خبرگزاری ایسنا، ۱۴۰۱، درخواست نماینده خمین از کمیسیون قضایی برای اصلاح مصوبه کاهش مجازات حبس تعزیری، سایت رسمی خبرگزاری ایسنا، بازیابی شده در ۲۹ / ۱ / ۱۴۰۱. <https://www.isna.ir/news/۸۴۰۱۰۱۲۱۱۱۵۶۱>
- خبرگزاری تسنیم، ۱۴۰۱، یکی از اولویت های سازمان زندان ها برای جرایم سبک استفاده حداکثری از پابندهای الکترونیکی است، سایت خبرگزاری تسنیم، بازیابی شده در ۱۴۰۱/۵/۱۸

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۱۱۱/۲۲/۸۸/۱۱۱۱۱۱>

خبرگزاری خبرآنلاین، ۱۴۰۱، افزایش جرایم خرد و کاهش جرایم خشن در کشور، سایت رسمی
خبرگزاری خبر آنلاین، بازبایی شده در ۱۸ / ۵ / ۱۴۰۱.

<https://www.khabaronline.ir/news/۱۱۱۱۱۱۱>

خبرگزاری ساعدنیوز، ۱۴۰۱، هزینه جرم در کشور پایین است، سایت رسمی خبرگزاری ساعدنیوز،
بازبایی شده در ۱۸ / ۵ / ۱۴۰۱.

<https://saednews.com/>

خبرگزاری مهر، ۱۴۰۱، سه دستور قاضی القضاة به معاون قضایی درباره اعمال ماده ۴۷۷، سایت
رسمی خبرگزاری مهر،

<https://www.mehrnews.com/news/۱۱۱۱۱۱۱۱>. ۱۴۰۱/۱/۷

رایت می، ۱۴۰۱، روایی و پایایی چیست و چگونه تعیین میشود، سایت رسمی رایت می، بازبایی شده
در ۵ / ۶ / ۱۴۰۱.

[/https://www.writeme.ir](https://www.writeme.ir)

سامانه ملی قوانین و مقررات، ۱۴۰۱، سامانه ملی قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران، بازبایی
شده در ۵ شهریور ۱۴۰۱.

<http://www.qavanin.ir>

سایت دیدبان ایران، ۱۴۰۱، فردی که ضرورت زندانی کردن او وجود ندارد نباید به زندان برود، بازبایی
شده در ۱۸ / ۵ / ۱۴۰۱.

<http://www.didbaniran.ir>

شورای نگهبان، ۱۴۰۰، طرح کاهش مجازات حبس تعزیری، سامانه جامع نظرات شورای نگهبان،
بازبایی شده در ۲۷ بهمن ۱۴۰۰.

<http://nazarat.shora-rc.ir>

قوه قضائیه، ۱۴۰۱، سایت رسمی قوه قضائیه، بازبایی شده در ۵ شهریور ۱۴۰۱،
<http://www.eadl.ir>

مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱، سایت رسمی مجلس شورای اسلامی، بازبایی شده در ۵ شهریور ۱۴۰۱،
<http://www.majlis.ir>

The negative effects of the law on reducing the punishment of imprisonment on the repetition of crimes

Authors:

Mohammad Hossein Amin , Mohammad Mirzaei

Abstract

Background and Aim: Punishment reduction is considered as one of the effective tools of criminal policy in individualizing punishment and realizing the correctional and therapeutic goals of punishment, and it is important to avoid exaggeration in this regard. Despite the benefits of the Penal Imprisonment Law ۲۰۱۹ in making the educational role of the prison and its costs ineffective, the shortcomings that create the basis for the increase of crimes, violation of people's rights, deprivation of public comfort and the escape of criminals should not be easily overcome; Among these negative effects are the halving of prison sentences for some common crimes, the prohibition of issuing sentences exceeding the legal minimum, the expansion of the scope of the suspension of punishment, the increase of pardonable crimes, and the application of mitigation provisions on the assumption of multiple and repetition.

Method: The current research from the point of view of practical purpose and in terms of method; It is an exploratory qualitative study that was conducted with content analysis and the statistical community including judges, lawyers, professors and law enforcement experts sought to quantify the negative effects of the law and provide a solution to deal with crime repetition. According to the theoretical saturation, the sample size reached ۱۱ people and the data was collected through semi-structured interviews and analyzed through coding.

Findings: The most important negative effects of this law; The release of prisoners, the execution of criminals, the expansion of personal revenge and the increase of criminal court cases.

conclusions: The solutions to prevent the repetition of crimes include reforming the law and criminal policy, building culture, reforming the investigation process and preparing reports, realizing scientific police, training officers and dealing with their violations, becoming more specialized and strengthening the police force.

Key words: penal imprisonment, prevention, mitigation of punishment, recidivism, bailiffs